

ЦІННІСТЬ СТВОРЕНИХ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ КОНДИТЕРСЬКОГО НАПРЯМУ ВИКОРИСТАННЯ

**І. О. Ракул, кандидат сільськогосподарських наук
Уманський національний університет садівництва**

Соняшник – одна з найважливіших і найприбутковіших культур у сільському господарстві України, тому його вирощування постійно інтенсифікується. Серед усього розмаїття насіння соняшнику особливу цінність мають гібриди кондитерського напрямку використання. Вони мають низку унікальних властивостей і здатні забезпечити врожайність до 50 ц/г. Смакові якості та поживні властивості соняшнику кондитерського не тільки забезпечують стабільний попит на продукцію, а й дозволяють віднести його до популярної нині категорії здорового харчування [1, 3].

Метою досліджень було створення експериментальних гібридів соняшнику кондитерського напрямку використання та їх оцінка за основними господарсько-цінними показниками.

Вивчення рівня прояву господарсько-цінних ознак гібридів соняшнику проводили на дослідній ділянці кафедри генетики, селекції рослин та біотехнології Уманського національного університету садівництва.

Облік морфологічних та господарсько-цінних ознак проводили на 30 рослинах за густоти 40 тисяч рослин на гектар. Ділянка двохрядкова площею 4,9 м.

Створені матеріали оцінювали за низкою морфологічних та господарсько-цінних ознак.

За висотою рослин гібриди розподілено на три групи високорослі – УК635 (186 см), УК624 (188 см), УК1023 (183 см), УК328 (192 см), УК 458 (181 см), УК1185 (198 см), середньо рослі – УК526 (177 см), УК564 (172 см), УК896 (178 см) та УК952 (165 см). Гібрид УК655 має висоту 218 см, що відносить його до групи надвисоких рослин [8].

Розмір кошику є важливою ознакою, яка впливає на формування врожаю. За діаметром кошика найкращі показники були у гібридів УК635 – 26,6 см, УК526 – 25,0 см, УК896 – 27,3 см, УК952 – 26,8 см та УК1185 – 25,3 см. Значно поступалися їм гібриди УК624 та УК328 із діаметром кошика 23,7 см і 24,8 см відповідно. Найменший кошик мали гібриди УК655 (20,3 см), УК564 (22,6 см), УК1023 (21,7 см) та УК 458 (20,9 см).

Довжина насіння створених гібридів змінювалася від 1,5 см (УК624, УК564, УК1023, УК458) до 2,0 см (УК526, УК1185).

Апробовані гібриди соняшнику кондитерського напрямку використання характеризуються великою масою 1000 насінин. Проте, найвищі показники були у гібридів УК635 – 180,3 г, УК526 – 176,7 г та УК564 – 170,5 г. Дещо нижча маса 1000 насінин була у гібридів УК896 – 168,6 г, УК952 – 152,3 та УК328 – 162,4 г. Найменша маса 1000 насінин була у зразків УК655 (110,7 г), УК624 (125,8 г), УК1023 (132,6 г), УК458 (136,1 г) і УК 1185 (141,3 г).

Отримані матеріали характеризуються високим вмістом білку. Найвищий вміст білку у насіння мали гібриди УК564 – 33,1 % та УК896 – 34,2%. Середні показники були у зразків УК655 – 31,2 %, УК526 – 32,1 %, УК1023 – 31,4 % та УК328 – 32,3 %. Гібриди УК1185 (30,3 %), УК458 (28,9 %), УК952 (28,3 %), УК624 (30,6 %) та УК635 (29,7 %) вирізняються істотно нижчим вмістом білку.

Найнижчий вміст олії зафіксовано у гібридів УК655 – 43,4 % та УК526 – 44,5 %. Вміст олії інших гібридів знаходився у межах 45,8–49,5 %.

Аналізовані зразки характеризуються низьким рівнем лушпинності. Так, найнижчий показник мали гібриди УК564 – 24,3 % і УК1185 – 24,8%, а найвищим цей показник був у зразків УК526 – 30,2 % та УК1023 – 30,1 %.

За вегетаційним періодом гібриди поділяються на дві групи – середньопізні (УК 635, УК 526, УК 328), із періодом вегетації 100–110 днів, і пізні (УК 655, УК 624, УК 1023, УК 952, УК 896, УК 564, УК 458, УК 1185) вегетаційний період яких складає 115–130 діб.

Потенційна врожайність гібридів знаходиться у межах 5,7– 6,2 т/га.

Створені матеріали відповідають вимогам виробництва до кондитерських гібридів соняшнику.

Отже, у результаті досліджень отримано 11 експериментальних гібридів соняшнику кондитерського напрямку використання з потенційною урожайністю 5,7–6,2 т/га та високим вмістом білка (до 33,0 %), низьким вмістом олії (до 49,5 %) та рівнем лушпинності до 33,0 %.

Створені матеріали доцільно використовувати у селекції соняшнику кондитерського напрямку використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL: <http://agroportal.ua/ua/publishing/sobytiya/top9-argumentov-chem-vygoden-proizvoditelyu-konditerskii-podsolnechnik/>
2. Драган Шкорич и др. Генетика и селекция подсолнечника. Международная монография. Сербская академия наук и искусств. Ассоциация “Селекция и семеноводство подсолнечника”. Харьков: НТМТ, 2015. 520 с.
3. URL: <https://www.zerno-ua.com/journals/2010/mart-2010-god/podsolnuh-dlya-konditerov-pro-konditerskie-sorta-podsolnechnika>
4. Мамонов А. И. Использование нового способа определения крупноплодности при создании селекционного материала подсолнечника. Масличные культуры. Научно-технический бюллетень ВНИИМК. Краснодар, 2006. Вып. 1 (135). С.15-19.
5. Skoric D. Sunflower breeding. Uljastvo (journal of edible industry). 1988. V. 25. P. 1-90.
6. Пимахин В. Ф. Методы и результаты в селекции подсолнечника в Поволжье. Автореф. дис. докт. с.-х. наук. Саратов, 2000. С. 36-38.
7. Леонова Н. М. Селекція соняшнику на використання ефекту гетерозису в гібридів F₁ кондитерського типу: дис. канд. с.-г. наук. Харків, 2017. 202 с.
8. Ракул І. О. Створення та оцінка вихідних матеріалів для селекції гібридів соняшнику кондитерського напрямку використання: дис. канд. с.-г. наук. Умань, 2018. 239 с.